

SOCIÁLNÍ SOUDRŽNOST

Potůček, M. a kol.: Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku. Gutenberg, Praha 2002. str.146 (potenciál B1)

1. Pojem sociální soudržnost

- zahrnuje sociální vztahy, sdílené identity, mezilidskou důvěru, sociální kontrolu a solidaritu, stejně jako loajalitu a vzájemná očekávání, jež si lidé pravidelně ve svých vzájemných vztazích budují a prokazují;
- vzniká v každodenních interakcích lidí, kteří vystupují ze své individuální anonymity, podílejí se na veřejném nebo kolektivním životě a přijímají svůj díl odpovědnosti za dění mimo hranice jejich úzce vymezených individuálních zájmů.

2. Sociální soudržnost jako kolektivní statek

- důležitost sociální koheze, sociálních vztahů, sdílené identity, důvěry, solidarity, loajality a vzájemných očekávání se projevuje nejen v individuálních životech lidí, ale i v celkovém stavu společnosti;
- významně snižuje transakční náklady v ekonomice i ve veřejném životě a usnadňuje kolektivní akci;
- zvyšuje efektivitu politického vládnutí, politickou participaci, redukuje chudobu, nezaměstnanost a sociální marginalizaci;
- neposledním z kolektivních efektů sociální soudržnosti je její vliv na celkovou míru kriminality, výskyt sociálních deviací a extremistického chování (čím silnější je sociální koheze v komunitě, tím nižší je výskyt kriminálního chování);
- existence sociálních sítí, institucí a organizací, které polarizují společnost, vyvolávají ve svých členech nedůvěru a vedou k rozpadu sociální organizace (fašismus, mafie)

3. Instituce rozvíjející sociální soudržnost

- **rodina** - pravděpodobně nejdůležitější zdroj sociální soudržnosti, je klíčovým socializačním agentem a učí děti důvěře, normám sociální kooperace, reciprocity, sociální směny;
- **škola a vzdělávání** - jsou jedním z nejvýznamnějších agentů v procesu socializace, a jsou tudíž i velmi důležitým generátorem sociální soudržnosti, vzdělávací instituce jsou dominantním kanálem vzestupné sociální mobility a představují důležitý zdroj sociální koheze;
- **podpora participace na rozhodování o veřejných i soukromých otázkách** - přináší jako vedlejší produkt rovněž zvyšování sociální soudržnosti v komunitě;
- **občanské organizace** – výrazně se podílejí na generování občanské solidarity, povzbuzování a udržování komunitního života;
- **sociální stát** - je státem, do jehož ústavy, zákonů, do vědomí a postojů lidí, do činností institucí a praktické politiky se promítá zásada, že sociální podmínky, v nichž lidé žijí, nejsou jen věcí jedinců samotných či jejich rodin, nýbrž i věcí veřejnou;

- **náboženství** – plní tradičně integrační funkci, tj. schopnost vytvářet a posilovat solidaritu mezi lidmi, sekularizované společnosti dnes vykazují mnohem větší míru individualizovaného jednání, vyšší míru relativizace hodnot a naopak mnohem menší schopnost identifikovat se s celkem;
- **kultura** – role kultury při utváření sociální koheze je těžce uchopitelná, ztrácí se význam národní kultury, velmi výrazně roste význam lokálních a regionálních kultur (vytváření lokální identity)
- **sousedství a jiné prostorově definované komunity** - patří k důležitým zdrojům sociální soudržnosti, tradičně jsou považovány za jednu ze tří primárních společenských skupin, které jsou hlavními aktéry v procesu socializace; společně s rodinou a dětskými herními společenstvími skýtají dětem výchozí životní sociální zkušenost, vštěpují jim hodnotový systém a morální standardy společnosti;

4. Rozpory ohrožující sociální soudržnost v ČR

- zanedbávání rozvoje **lidského potenciálu** jako aktivizujícího, zdrojového a rozvojového faktoru transakční náklady v ekonomice i ve veřejném životě a usnadňuje kolektivní akci;
- výrazná **segmentace** pracovního trhu a **marginalizace** části pracovní síly;
- ohrožení obyvatelstva **chudobou**;
- oslabené postavení **rodiny a dětí** v konfrontaci s nároky a podmínkami uplatnění výdělečně činných členů na trhu práce;
- tenze a konflikty spjaté s postavením a rovnoprávným začleňováním rozrůstajících se **národnostních a etnických menšin**;
- **sociální rozštěpení** (vertikální sociální diferenciací) v proporcích ohrožujících sociální soudržnost a politickou stabilitu; k hlavním štěpením patří ekonomicky aktivní vs. nezaměstnaní, majetní vs. nemajetní, zaměstnanci různých segmentů národního hospodářství, regionální příslušnosti, stranou nezůstanou ani rozdíly pocházející z různé výše dosažené kvalifikace, rozdíly mezi pohlavími, mezigenerační difference, štěpení podle zdravotního stavu, etnické příslušnosti, typu rodiny a dostupnosti bydlení;

SOCIÁLNÍ DOKTRÍNA ČR

autorský tým:

- doc. Ing. Miroslav Hiršl, CSc.
- doc. Ing. Vojtěch Krebs, CSc.
- doc. PhDr. Pavel Machonin, DrSc.
- prof. PhDr. Martin Potůček, CSc., MSc. (odborný garant zpracování)
- doc. PhDr. Tomáš Sirovátka, CSc.
- prof. JUDr. Igor Tomeš, CSc.
- Ing. Petr Víšek
- PhDr. Josef Zeman, CSc.
- doc. Ing. Jana Žižková, CSc.

Sociální doktrína České republiky byla publikována v časopise **Sociální politika 1/2002** a je dostupná také na [www stránkách ministerstva práce a sociálních věcí - **www.mpsv.cz**](http://www.mpsv.cz).

1. Východiska

- sociální doktrína představuje základní orientaci pro tvorbu takové sociální politiky, která poskytne garance základních nezadatelných lidských a občanských práv a současně bude i sociálně integrujícím prvkem, stejně jako prvkem aktivujícím a dynamizujícím společenský vývoj žádoucím směrem;
- základním cílem sociální politiky jsou rovné příležitosti a vytvoření lidsky důstojných podmínek života (rovný přístup ke vzdělání, rovný přístup ke zdravotní péči na dostatečně kvalitní úrovni, rovný přístup k pracovním příležitostem, rovný přístup k možnostem zajištění bydlení a garance minimálního příjmu)

2. Poslání sociální doktríny

- navazuje na dlouhou tradici sociálního myšlení a politické praxe jak u nás, tak i jinde v Evropě a ve světě;
- orientuje přístupy a činy státu a dalších sociálních aktérů včetně očekávání a činů samotných občanů;
- chce se stát základem co nejšíře založené společenské dohody o všech významných sociálních otázkách a způsobech jejich řešení;
- její součástí je i úsilí o udržování přijatelných relací v postavení různých sociálních vrstev v zájmu humanizace života jedinců, rodin i ekonomické a kulturní prosperity celé společnosti;

3. Základní funkce

- **orientační** - identifikace hlavních sociálních problémů, stanovení žádoucích cílů sociální politiky a zejména způsobů jejich realizace;
- **budování a udržování národního konsensu** - explicitní formování sociálního kontraktu mezi rozhodujícími sociálními a politickými aktéry a tím i přispívání k upevňování národní identity;
- **stabilizační** - zaměřená na koncepční řešení sociálně politických problémů, opírající se o identifikaci hlavních sociálních, ekonomických, demografických i globálních vývojových trendů;
- **sociálně aktivizační** - vytváření podmínek pro převzetí větší odpovědnosti občanů při formování vlastního života i života jejich blízkých na základě hodnověrného výhledu toho, co mohou a co nemohou očekávat v budoucnosti od státu;
- **zmírňování sociální nespravedlnosti** - vyrovnávání se se změnami v sociálním rozvrstvení české společnosti, tendencemi a projevy sociální nespravedlnosti

4. Hodnotová východiska

- **humanismus** - úcta k člověku jako jedinečné lidské bytosti
- **svoboda a odpovědnost** - právo občana na svobodný rozvoj osobnosti a směřování k odpovědnému jednání
- **rovnost** - rovnost všech lidí v důstojnosti, svobodě a právech, jakož i v odpovědnosti a povinnostech
- **solidarita** - uplatnění přirozené lidské solidarity a z ní se odvíjející občanské sounáležitosti se sociálně handicapovanými skupinami
- **sociální spravedlnost** - existující sociální nerovnosti by neměly nepřekročit únosnou mez, aby byly společností vnímány jako přijatelné a užitečné

5. Lidská a sociální práva

- právo na práci
- právo na uspokojivé pracovní podmínky
- právo na důstojné životní minimum
- právo na zdraví
- právo na rodinu
- právo na sociální zabezpečení
- právo na svobodu sdružování
- právo na vzdělání

6. Priority sociální doktríny

- práce a rozvoj lidského potenciálu
 - zaměstnatelnost
 - motivace k aktivitě
 - garance pracovní aktivity
- rodina a trh práce
- vzdělávání a trh práce
- odstraňování diskriminace
- podpora rozvoje občanské společnosti a neziskového sektoru
- podpora důvěry a reciprocity, odpovědnosti a jistoty v uspořádání systému sociální ochrany

7. Uplatňování doktríny v praktické politice

- je třeba uplatňovat princip subsidiarity (tedy odpovědnosti a spoluodpovědnosti odpovídající možnostem daného subjektu), a to v pořadí jednotlivec, rodina, obec, kraj, stát, při širokém prostoru a podpoře svobodné a dobrovolné účasti nestátních subjektů;
- stát musí vytvářet podmínky pro efektivní naplnění české sociální doktríny za spoluúčasti ostatních aktérů demokratické občanské společnosti, tedy samotných občanů i nadací, nadačních fondů, obecně prospěšných společností, církevních organizací a občanských sdružení a iniciativ;
- na naplňování sociální doktríny se podílí vláda spolu se sociálními partnery (odbory a zaměstnavatelskými svazy), sociální dialog zvyšuje její hodnověrnost a legitimitu a je předpokladem její trvalosti;
- je nutno rozvíjet srozumitelné a vyčerpávající informování veřejnosti o cílech, opatřeních a nákladech sociální politiky;
- praktické provádění sociální politiky musí podporovat důstojnost lidí a minimalizovat rizika sociálního vyloučení, být pružné a přizpůsobené potřebám jejích uživatelů, umožnit kontrolu výše nákladů, minimalizovat možnosti zneužití a plýtvání prostředky;